

You are accessing the Digital Archive of the Catalan Review Journal.

By accessing and/or using this Digital Archive, you accept and agree to abide by the Terms and Conditions of Use available at http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review is the premier international scholarly journal devoted to all aspects of Catalan culture. By Catalan culture is understood all manifestations of intellectual and artistic life produced in the Catalan language or in the geographical areas where Catalan is spoken. Catalan Review has been in publication since 1986.

Esteu accedint a l'Arxiu Digital del Catalan Review

A l' accedir i / o utilitzar aquest Arxiu Digital, vostè accepta i es compromet a complir els termes i condicions d'ús disponibles a http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review és la primera revista internacional dedicada a tots els aspectes de la cultura catalana. Per la cultura catalana s'entén totes les manifestacions de la vida intel·lectual i artística produïda en llengua catalana o en les zones geogràfiques on es parla català. Catalan Review es publica des de 1986.

Lectura de sis sonets de Sol, i de dol de J. V. Foix **Josep Romeu**

Catalan Review, Vol. I, number 1, (1986), p. 171-204

LECTURA DE SIS SONETS DE *SOL*, I DE *DOL*, DE J. V. FOIX

JOSEP ROMEU I FIGUERAS

Al llarg de les planes següents és assajada una lectura aproximativa de sis sonets foixians de *Sol*, i de *dol*, corresponents a cadascuna de les sis seccions en què l'autor estructurà el llibre i hi ordenà el material poètic. Hem procurat de donar constància de la imaginativa diversitat de la poètica i les intencionalitats de J. V. Foix en enfrontar-se amb unes temàtiques, uns continguts i unes maneres de definir-se i expressar-se en llenguatge i formes originals i creatius, i fer-ne l'anàlisi i el comentari per tal de veure-hi més clar, o d'intentar-ho.

Potser no caldria recordar amb massa detalls que *Sol*, i de *dol*, amb els seus setanta sonets distribuïts en les indicades seccions, cadascuna amb el seu epígraf distintiu seguit de citacions poètiques d'autors medievals occitans, italians i catalans, és el primer recull de poemes que J. V. Foix ha lliurat al públic lector. Ja imprès el 1936, uns mesos després d'iniciada la guerra civil, però no publicat aleshores, no vegé la llum fins al 1947, en una postguerra dura i difícil per a la nostra cultura i la nostra supervivència com a comunitat. El poemari recull sonets escrits durant els anys 1913, 1916, 1918-1923 i 1927, llevat d'uns quants de la darrera secció, d'indagació religiosa, que semblen redactats, la majoria, el 1936, en ésser realitzada l'aplega del material, i, encara, un parell o tres més que foren compostos després de 1939, probablement pels volts de 1947, any de l'aparició definitiva del recull. La publicació del volum sorprengué per la seva llengua robusta, volgudament arcaïtzant, de solucions lingüístiques medievals, amb supervivències

dialectals, i ressò molt personal de la dicció de la nostra vella poesia clàssica, pel clima cultural, també d'antigues ressonàncies nostrades, occitanes i toscanes i originador d'un complex de maneres expressives prístines i tendents a la recerca de la puresa incontaminada que defineix els primitius, pels continguts plens de novetat i molt diversificats i per la utilització d'estètiques avantguardistes, però no fou ni atès ni valorat aleshores com es mereixia, en incidir en un ambient cultural i polític més preocupat per unes altres motivacions en poesia i en art i per unes altres estètiques. Al llarg dels anys successius, però, el llibre s'ha anat imposant i s'ha definit com un dels reculls més valuosos i originals apareguts d'ençà de la represa de la nostra poesia en els anys absurds de la postguerra espanyola, i és avui el llibre més llegit i comentat de J. V. Foix, a pesar de les fortes dificultats que presenta la seva intel·lecció.

" ENTRE NEGRORS VEIG
MIL CAMINS OBERTS "

El sonet, quart en l'ordre d'aparició al llibre, pertany a la primera secció de les sis en què, com ja hem dit, ha estat dividit i estructurat per l'autor. Duu per epígraf o títol el vers primer del cant CVIII d'Ausiàs March, "No'm clam d'algú qu'en mon mal haja culpa". És una secció caracteritzada per la voluntat reflexiva del poeta sobre temes diversos i variades inquietuds que sol·liciten el seu pensament i la seva indagació. L'autor hi afronta tot un seguit de problemes metafísics i existencials, amb la ment lúcida, distanciadament, amb un subjacent escèpticisme i amb duresa metàlica i pètria en l'expressió poètica. Es complau en la contemplació del món i dels éssers, però la seva natura reflexiva el subsumeix en un estat d'esperit de soledat i

dolença, com ja anuncia el títol del llibre, on la frase "de dol" s'ha d'interpretar per dolencós, és a dir, que sent dol, sentiment que presideix aquesta secció i domina en altres de l'obra, així com la soledat interior. El poeta, d'altra banda, malda per conjuminar ment i passió. La poesia és, sobretot en aquesta secció, un pretext creacional de recerca metafísica, una indagació en altura i profunditat. Un entramat de temes en els sonets fa d'aquesta secció una unitat conceptual i poètica centrada en la recerca intel·lectual i de pensament, dins la diversitat de motius i la modalitat de la veu que l'actualitza. Hi trobem la interrogació sobre la pròpia identitat i la pròpia personalitat dins l'entorn divers que les engloba i les disgrega; una definició dels principis de la poètica de l'autor, amb una clara afirmació de la llengua i la cultura del país; una idea ultrada de les lletres i l'actitud moral del poeta; indagacions sobre l'essència metafísica de la realitat, i sobre les imatges i les ficcions com a camí per a la ment; visions oníriques i surrealistes, creadores d'un món altre que el racional; investigacions sobre la realitat i la pròpia identitat disgregada; la contraposició de la percepció sensorial i la imaginativa i fantàstica amb l'abstracció de la ment i les idees; una crisi volitiva motivada per tot allò a què el poeta aspira però que les forces i les possibilitats humanes limiten; continguts morals i comportaments ètics diversos; les fronteres entre el saber humà i la vanitat de l'home; reflexions sobre la pintura i la seva perennitat quan és "art clus", és a dir, difícil i obscur, dur i resistent a la fàcil i banal intel·lecció; l'atracció del risc en una vida en plenitud que, ja aquí, percep i pressent l'eternitat; la missió del poeta, entesa com a exigència cívica i patriòtica; la constatació final que l'imperi de la ment ens salva d'allò que és transitori i de la mort.

El sonet objecte de la nostra primera atenció diu:

Entre negrors veig mil camins oberts
 I ulls clucs, de nit, ateny els ports segurs;
 Els gels són calds, i res no és confús,
 Els cels són blaus i els prats, al lluny, més verds.

Membres lligats, encalç l'indret advers,
 I són coixins i flors els rocs més durs;
 Sóc a París i, entre ermots, a Lladurs,
 Ensems vestit i nu, i en calls incerts.

El real, doncs, què és? Puix que a ple sol
 Vaig per canals obscurs; i entre la gent,
 En vast desert, perdut. El fadrí mol

Sens gra ni boll, i la passa indolent.
 Oberts, els ulls són buits; i on va, què vol,
 Ni el cuitós sap. I oposem cor i ment!

El vers constitutiu del present sonet és resolt sota l'esquema de 4 + 6, format, doncs, de dos hemistiquis de quatre i de sis síl·labes, amb dues cesures, l'una esdevinguda després de la quarta síl·laba i l'altra després de la desena. La primera cesura té lloc després de paraula aguda al llarg del poema. Tant aquest tipus de vers com la frontera aguda de la primera cesura són característics de la mètrica clàssica, medieval, de la nostra poesia, i J. V. Foix els usa molt sovint en les seves composicions rimades. La segona cesura, que coincideix amb la frontera del vers, aquí va també després de mot agut. Aquesta presència de vocables aguts en les dues cesures confereix al vers un ritme sever i contundent, molt acordant a la rotunditat de la llengua poètica del nostre autor. És observable un ritme intern secundari oscil·lant al llarg dels versos. A la primera cesura, al marge de l'accent obligat a la quarta, n'existeix un altre de subsidiari que cau sobre la segona síl·laba, llevat de quatre casos que

ho fan a la primera i altres dos que ho fan a la tercera. A la segona, prescindint de l'accentuació obligada a la desena síl·laba, l'accent secundari cau a la sisena en set casos, a la vuitena en quatre i a la setena en tres. L'accentuació interna indicada dóna flexibilitat al vers i atenua la severitat i la contundència dels dos accents principals, conferint al mateix temps musicalitat i harmonia al metre emprat. Altrament, remarquem que el vers presenta unitat gramatical i de sentit en els quartets, on cada vers es correspon amb una frase o fragment de frase prou complet, mentre que en els tercets els versos es donen d'una manera sincopada i en encavalcament sintàctic, ço que es tradueix en una manera expressiva més peremptòria i urgida que en els quartets, que són decididament més enunciatius i ordenats. Quant a les rimes, el poeta n'usa dues als quartets i dues més als tercets, les unes i les altres no pas difícils d'obtenir, particularment les segones; en tot cas, assenyalaríem com una particularitat si més no curiosa el mot de rima "Lladurs", en correspondència amb "segurs", "confús" i "durs", en un joc de rimes en què predominen els mots en -r final muda. D'altra banda, notem que els dos primers grups estròfics constitueixen dues unitats autònomes, mentre que els dos tercets no presenten autonomia entre ells, sinó encavalcament, la qual cosa es relaciona amb les característiques gramaticals i de sentit, distintes en les dues parts del sonet, ja assenyalades més amunt. Finalment, el paradigma del sonet, molt clàssic, es defineix sota l'esquema general d'ABBA ABBA CDC DCD, amb distribució de rimes creuada als quartets i encadenada als tercets.

La llengua del poema és l'habitual en els sonets del llibre, precisa i adusta, però molt expressiva. Hi notem, dins una constant d'aquest llibre, les formes de primera persona del singular del present d'indicatiu sense desinència, "ateny" i "encalç", i l'ús de mots desuets, però d'autèntica nissaga dins l'i-

dioma, com "calds" i "calls". El mot portador de rima "Lladurs", que ja hem indicat, correspon als Torrents de Lladurs, topònim de l'origen dels avantpassats del poeta.

El discurs s'organitza mitjançant el recurs que les retòriques medievals anomenaven *contentio*, consistent a contraposar conceptes antitètics per a expressar idees de contrasentit i perplexitat. Recordem que sobre aquesta figura retòrica Jordi de Sant Jordi escriví la seva aguda i mal anomenada "Cançó d'opòsits", que pot haver incidit damunt aquest sonet. El poema, doncs, és una original seriació d'idees i conceptes en xoc que traeixen tot un món de situacions insòlites, estructurada en els quartets i els tercets.

Al quartet inicial l'antítesi es produeix en la col·lisió dels conceptes de negror i de veure-hi clarament, d'anar amb els ulls clucs i caminar perfectament fins a atènyer el destí proposat, i de gelor i calor. Una nova oposició es produeix entre els contrasentits anteriors, productes visionaris de la fantasia, la imaginació o el somni, i la normalitat de la visió corrent: la blavor dels cels i la verdor intensa dels prats. Però ni les contradiccions anteriors ni aquesta normalitat no produeixen confusió en l'ànim del poeta, de tal manera que pot afirmar que "res no és confús".

La seriació opositiva de conceptes i actituds antitètiques continua al segon quartet, amb dues contraposicions independents i individuades, una per a cadascun del dos versos primers, i una tercera, més complexa, que ocupa els dos versos restants. La primera antítesi, que en certa manera recorda la segona del grup estròfic anterior, es produeix en la confrontació de la situació del poeta d'estar lligat de peus i mans i el seu encaçament o persecució d'un lloc donat, aquí expressament definit com a "advers". La segona té un doble sentit antitètic: d'una banda, la identificació de "coixins i flors" amb "els rocs

més durs", i de l'altra, la idea de lloc agradós que es desprèn de la primera frase contraposada amb la d'"indret advers" del vers precedent. Quant a la tercera antítesi, remarcuem el seu caràcter complex. D'una banda, hi trobem el contrasentit de l'estada simultània a una gran ciutat, París, i a un racó de món, els Torrents de Lladurs, i la contraposició antitètica i també simultània, d'anar vestit i nu, i, de l'altra, hi notem la construcció sintàctica dels dos versos, en la qual "en calls incerts" deu referir-se a París, i, així, la frase "i entre ermots, a Lladurs" constituirà un incís de l'anterior, en una construcció retòrica i gramatical d'hipèrbaton.

Davant una situació com aquesta, creada per la fantasia, la ficció imaginativa, la visió onírica o qualsevol altra forma d'irracionalitat, el poeta es pregunta, a l'inici del primer tercet, sobre la veritable naturalesa de la realitat: "El real, doncs, què és?" I tot seguit amplia, al llarg dels tercets, els motius pels quals s'ha formulat la inquietant qüestió, proposant noves contraposicions antitètiques i situacions irracionals: va per l'obscuritat a ple sol i perdut, com en un desert, entre la gent, hom treballa en feines i ocupacions sense sentit, els ulls oberts no s'adonen de res i no sabem exactament on anem i què volem, per acabar amb una frase exclamativa on constata una altra contradicció que el preocupa més intensament encara, és a dir, la constant oposició, en l'home, entre les tendències instintives, la imaginació i la fantasia, i la normativa i l'ordre abstracte de la raó, donant a entendre que les unes i els altres no s'exclouen, sinó que el sentit de la realitat del món i de l'home resideix, precisament, en llur conjunció, no pas en llur mútua exclusió.

" S I P O G U É S A C O R D A R
R A Ó I F O L L I A "

El sonet és el dinovè del llibre i el primer de la segona secció, rotulada amb el vers inicial d'aquest poema. Com l'anterior, aquesta és una secció reflexiva i meditativa sobre temes conceptuals i vivencials, sovint d'abast metafísic, relacionats amb la indagació de la pròpia personalitat i que cerquen majorment l'equilibri i la síntesi — l'acord — entre la ment lúcida — "Raó" — i la vida múltiple i desordenada en el seu decurs impetuós i la imaginació fantàstica — "Follia" —, que amb tanta d'intensitat sol·liciten i s'emporten el poeta, fins a intentar la recerca o la intuïció de la unitat essencial del tot en la seva ànima. Ell voldria fer permanent i etern tot allò que és follia entranyable i fugissera; contraposa la puresa prístina i permanent de la naturalesa, enfront de la degradació de l'urbs; també ho fa entre la mar antiga i heroica i l'actual, vençuda però redimible; constata un ordre còsmic i afirma la ponderació mental i la norma com a guies de la Humanitat; traça unes constants del seu temperament inquiet, imaginatiu, donat al somnieig i a l'aspiració metafísica, melangiós i solitari; contrasta la imaginació creativa, el goig vitalista i la transitorietat amb la ment i l'amor, que conformen la mesura, la norma i la permanència; valora entusiàsticament la captació de l'univers pels sentits i la imaginació, ordenada i representada, aquella, com si fos una pintura eterna; a voltes no pot acordar raó i follia perquè ambdues el sol·liciten amb la mateixa força, i aleshores tem i cau en crisi; fa plans amb uns amics i amb intenció cívica sobre el futur del país; accepta amb clemència les limitacions de la seva pàtria, d'història dramàtica i trasbalsada, dins la veu patriòtica que ressona sovint en la seva poesia; insisteix en la valoració de la captació vitalista dels sentits i de la fantasia, ara

com a via de coneixement humà; exulta en l'afirmació de la llibertat i en l'acceptació de la totalitat i la unitat, que expliquen i determinen l'home i el cosmos concrets; evoca l'embruix del silenci nocturn i l'amistat; dedica sonets a tres amics intel·lectuals, entre l'afecte i la ironia, i sempre distanciadament; fa una densa reflexió sobre la pàtria, una vegada més, al·ludint el passat i el futur, les excel·lències naturals, el vigor de l'estirp, la seva redempció i el retorn a la idea, centrada en una actitud d'excelsitud moral i cívica.

El text del sonet és com segueix:

Si pogués acordar Raó i Follia,
I en clar matí, no lluny de la mar clara,
La meva ment, que de goig és avara,
Em fes present l'Etern. I amb fantasia

—Que el cor encén i el meu neguit desvia—
De mots, de sons i tons, adesiara
Fes permanent l'avui, i l'ombra rara
Que m'estrafa pels murs, fos seny i guia

Del meu errar per tamarius i lloses;
—Oh dolços pensaments!, dolçors en boca!—
Tornessin ver l'Abscon i, en cales closes,

Les imatges del son que l'ull evoca,
Vivents; i el Temps no fos; i l'esperança
En Immortals Absents fos llum i dansa!

El decasíl·lab aquí usat cau en la tipologia de l'*endecasillabo* toscà. Gairebé la totalitat dels versos duu accentuació interna a la sisena síl·laba, tret dels versos 5 i 9, que ho fan a la quarta i la vuitena, i del 3, que ho fa a la quarta i la setena. Hom percep, de tota manera, en la majoria dels versos la incidència

del decasíl·lab clàssic català de la forma 4 + 6, en el primer hemistiqui concorrent la cesura després de mot agut. Sobre aquesta base, característica de la nostra poesia medieval i tan cara a la mètrica foixiana, s'hi apliquen, doncs, els ritmes indicats, que acaben dominant l'estructura modular del vers amb els seus ictus prou marcats i perceptibles. És de remarcar que aquests accents interns del vers recauen sempre, en el present sonet, damunt mot agut, la qual cosa confereix severitat i rotunditat al ritme i a l'expressió. En contrast i en compensació amb l'esmentat fenomen, ens trobem que els mots de rima són plans en la seva totalitat, en un recurs compositiu, deliberat o instintiu, que dóna una peculiar musicalitat i una suau harmonia a cada vers i al poema en la seva globalitat. Els versos d'aquest sonet en general no es presenten com a unitats conceptuals i gramaticals, sinó que solen donar-se en encavalcament i, en un parell de casos, en incisos parentètics força violents. Es tracta, doncs, d'una forma urgida i impulsada per una forta energia mental i poètica que trenca les unitats versificades i romp, al mateix temps, la preceptuada autonomia dels quatre grups estròfics constitutius del sonet clàssic en encavalcar-los l'un en l'altre. Pel que fa a les rimes, planes o femenines com ja hem dit, són de terminació freqüent i no gens difícil les dues en què s'organitzen els quartets i les tres en què ho fan els tercets. El paradigma total del sonet fa: ABBA ABBA CDC DEE, amb distribució rimada creuada als quartets, i un esquema de quartet encadenat seguit d'un apariat als tercets.

La llengua del poema no ofereix particularitats notables, i entra perfectament dins el llenguatge poètic foixià, ric i sever. Tanmateix, és remarcable el mot "Abscon", ocult, escongit, que Fabra no enregistra.

El sonet és construït mitjançant una sèrie d'oracions desideratives, la primera de les quals és introduïda per la conjunció

"si", partícula sobreentesa, en canvi, a les altres. El poeta formula amb elles tot un seguit d'aspiracions que reparteix irregularment al llarg dels quatre grups estròfics, dels quals no respecta l'autonomia estructural, com ja hem dit. El poema és, substancialment, un cant a la fantasia vital i a la seva incidència gratificant en l'autor.

Al primer quartet, el poeta hi expressa dues aspiracions: l'una de caràcter general i l'altra de caire més puntual. A la primera diu el seu desig de poder assolir la síntesi entre l'abstracció i la immutabilitat de la raó o la ment i la immediatesa i la mutabilitat de la fantasia i altres formes irracionals del coneixement humà; entre "Raó" i "Follia", doncs. Mentre que a la segona hi exposa la volició que la seva ment li representi l'eternitat, dins un context complementari en el qual s'addicionen les notes de puresa i claredat mentals i ambientals — "clar matí", "mar clara" —, i de preocupació i fredor que en el poeta acompanyen l'exercici de la ment.

Una nova aspiració abraça el final extrem del primer quartet i s'estén fins bona part del tercer vers del segon quartet. El poeta hi expressa el seu desig de fer permanent l'instant mitjançant les arts — poesia, música i pintura: "mots", "sons" i "tons" —, és a dir, la fantasia creadora, font d'exaltació i de goig vital per al nostre poeta — ben al contrari, doncs, d'allò que li procura la ment.

La resta del segon quartet i el primer vers del tercet que segueix contenen una altra aspiració: la d'assolir i definir la pròpia identitat a través de la seva radical condició d'home vivent i sensible, no pas una mera abstracció, com es dedueix del record de la imatge platònica de les ombres de la caverna aquí al·ludida.

Al que roman del primer tercet i al darrer, el poeta, després d'evocar admirativament i entre guions parentètics semblants

pensaments, que qualifica de “dolços” i substantiva en “dolçors”, converteix, amb audàcia gramatical i estilística, l'evocació admirativa i parentètica en subjecte de dues altres frases desideratives: el desig de fer veritable i patent tot secret escondit i recòndit recercat amb deler, i el de fer vivents i operants les visiones oníriques. Per acabar amb dues altres oracions desideratives, separades per la puntuació i alhora unides per copulativa: la perennitat de l'instant, val a dir, l'eternitat, i l'evocació esperançada de personalitats i figures exemplars, o sigui, mites insignes a imitar i a seguir, per a la il·luminació guiadora i èticament rectora i el goig del poeta.

" E N P O R T T R A V A T E T S
L ' A L G O S A C L A P E R A "

El sonet, trenta-vuitè de l'ordre general del recull, pertany a la tercera secció, que porta per títol, per cert molt significatiu del contingut d'ella, un vers d'un poema del dolcestilnovista Guido Cavalcanti, “Chi è questa che vèn, ch'ogn'om la mira”. L'esmentada tercera secció, que cau, de fet, dins una línia reflexiva i especulativa semblant a la notada en les dues precedents, se centra exclusivament en el tema de la indagació de la naturalesa i la identitat de la dona genèrica, estímul i atracció de l'amor, presència i misteri permanent per a l'home. L'anàlisi i la reflexió d'aquests sonets de destinació femenina universal —llevat d'un cas referit a una dona concreta— són fetes des d'un clar distanciament metafísic i abstracte, i no tenen intenció eròtica. El poeta hi fa indagacions i s'interroga al llarg dels versos, entre la inquisició mental i un escepticisme de base. Evoca la dona genèrica com a idea i totalitat, objecte d'atracció i presència immutable i dominant, que centra les

vivències més fondes del somnieig i de la carn; oposa l'instint de permanència, la immutabilitat i la possessivitat de la dona amb la inclinació imaginativa i l'ambició metafísica i creativa de l'home, dicotomia que la unió carnal no pot salvar; subratlla el misteri de la identitat de la destinatària, del seu atractiu i el seu domini damunt d'ell a causa de la seva castedat i puresa, constata que ella no és una realitat del coneixement i que ambdós, mantenint-se externs entre ells, en llur relació espiritualitzada experimenten l'empremta d'un goig transcendent, que, a través de la ment, suscita i purifica la més alta perfecció; en la coneixença carnal veu en els ulls de l'amada la dona genèrica, sense mutació i eterna des dels orígens edènics; constata la insatisfacció i la buidor dels amants després de l'acte carnal, que és una set d'infinitud i una crida en què la mort és l'entrada a un món nou, una victòria damunt l'instant fugisser i un arrelament tel·lúric; assenyalà la seva alienació i la pròpia disgregació en la possessió dels cossos, però també l'acompliment, a través d'ella, de l'exigència còsmica de la perpetuïtat, que els fa mortals.

El sonet objecte de la nostra anàlisi duu el text següent:

En port travat ets l'algosa claperà
Verda en verds morts a l'enyorat aiguall;
Et vull i no, i d'un roc faig cavall
Per a atènyer, de nit, selva i quimera.

En port obert ets boira marinera
Vora el torrent, amb l'alba per mirall;
Dic el teu nom esquerp, per cala i vall,
I ador l'absurd pels clots de Tavellera.

Só l'home antic; i tu, l'ara i l'oracle
D'una dea sense aura ni miracle,
Tronc d'un menhir en el coval impur;

Ombres d'un flam tu i jo al tombant d'un mur,
No som, vençut l'Instant, suma complexa:
—Despulla els ulls i, casta, vela el sexe!—

Foix usa en el present sonet, una vegada més, el vers clàssic de la poesia catalana medieval, de la forma 4 + 6, llevat de quatre casos — versos 4, 7, 10 i 13 —, en els quals versifica d'acord amb l'*endecasillabo* toscà amb accentuació interna a la sisena síl·laba. En els versos de 4 + 6, com és habitual en el nostre poeta, la primera pausa o cesura cau sempre després de mot agut. Hi ha, com sempre, una accentuació interna secundària tant en el primer hemistiqui com en el segon, independentment dels ictus tòncics principals i fixos a la quarta i a la desena. Al primer hemistiqui notem cinc casos d'accentuació secundària a la segona síl·laba i altres cinc a la primera; en els altres casos l'accentuació secundària no és perceptible. Al segon, quatre versos duen l'accent secundari a la sisena síl·laba, altres tres a la setena i tres més a la vuitena. D'aquesta quantificació accentual es desprenen dues remarques: la primera, el ric i variat moviment rítmic de la versificació particular de cada vers i la del conjunt del poema; i la segona, la tendència evident a fer recaure l'ictus secundari a la sisena síl·laba, per tal com comptem quatre decasíl·labs d'accent medial a la sisena, tipus toscà, i altres quatre, de forma clàssica en català antic, que duen accent també a la mateixa síl·laba, la qual cosa sembla indicar, en aquest sonet, una preferència a buscar en ella l'accentuació interna auxiliar com a mòdul ritmat. Cada vers manté una unitat conceptual i gramatical força precisa, de manera que no hi notem encavalcament. Aquesta llicència tampoc no concorre en els quatre grups estròfics entre ells, i, així, els dos quartets i els dos tercets mantenen una perfecta autonomia, una unitat distintiva i precisa, com és habitual en aquest gènere.

re formal, la qual tradueix un moviment mental controlat i auster. L'autor alterna la rima femenina amb la masculina, greu i aguda respectivament, al llarg dels quartets i dels tercets, ço que implica un sentit compositiu en els fonemes i els accents que redunda en benefici del ritme i l'harmonia. Les terminacions de les dues rimes dels quartets són fàcils d'obtenir, mentre que són més rares dues de les tres que enllacen els tercets: *-acle* i *-exa* o *-exe*. El paradigma rimat global és: ABBA ABBA CCD DEE. Els quartets segueixen distribució rimada creuada. Quant als tercets, s'hi fa remarcar la combinació de rimes, constituïda per tres apariats.

La llengua, com sempre, és rica, precisa i robusta. Hi notem un parell de formes verbals arcaiques: "ador", primera persona del singular del present d'indicatiu sense desinença, i "só". Quant al mot de rima "Tavellera", recordarem que és el topònim d'una ampla cala situada prop del Port de la Selva.

El primer quartet és construït mitjançant dues frases gramaticals que ocupen dos versos cadascuna i estan separades l'una de l'altra per punt i coma. La primera va referida al subjecte poètic tu, és a dir, la dona, comparada, imatjadament, amb una clapa d'algues immòbil en l'aiguall, precisant que el punt de visió és en port tancat, segurament també imatge per indicar ambient reclus, sentiment amorós tèrbol i deliquescent. La segona, en canvi, es refereix al jo poètic i a l'home, que expressa dualitat de sentiments, alhora positius i negatius, respecte a la dona, i la seva propensió a l'aventura en cerca de la meravella i la fantasia. A les dues frases hi ha, doncs, oposició entre tu i jo, entre dona i home, amb les idees distintives i contraposades de permanència i immutabilitat, enfront de les de llibertat, recerca i mobilitat enquimerada, pròpies, respectivament, de l'una i de l'altre. Podem interpretar la frase "Et

vull i no" com l'expressió de l'atracció i la repulsió atàviques i duals de l'home respecte a la crida profunda de la naturalesa femenina en el seu aspecte més impúdic.

La mateixa construcció estructural, sintàctica i discursiva, trobem al segon quartet. La frase dels dos primers versos és també una imatge, en la qual es compara i s'identifica la dona amb la boira del mar, arredossada, a l'alba, prop del torrent i vista des de port obert, és a dir, des de la llibertat i la puresa dels espais il·limitats. La frase dels dos versos restants conté dues oracions enllaçades per copulativa, a la primera de les quals el poeta evoca, ara positivament, el nom esquerp de la dona en mar i en terra, arreu, com una presència desitjable, i a la segona subratlla la seva tendència al misteri i al recòndit fins a l'absurd. Trobem aquí la mateixa oposició essencial abans indicada entre tu i jo, entre dona i home, per tal com ella continua revestida de la idea expressada de permanència i d'immutabilitat, i ell segueix en la consideració d'un ésser dinàmic en llibertat i a l'aventura de la recerca riscosa i la fantasia. Però l'oposició no és tan radical perquè la dona és vista des d'un altre angle, un angle que en subratlla aspectes més nobles i suscita un sentiment amorós més pur i més net.

Els dos tercets són gramaticalment autònoms i constitueixen, com ja hem dit, dues unitats estròfiques independents. Al primer, l'autor comença afirmant i constatant la seva condició genèrica, antiga com la Humanitat, conseqüent amb el que ha expressat a la segona part dels quartets, per estendre's immediatament i d'una manera més extensa, tant que ocupa tota la resta del tercet, sobre la condició també genèrica d'ella, en un discurs difícil i obscur que sembla fruit de l'escriptura automàtica més que d'una reflexió lògica i racional. Podem interpretar aquests dos versos i mig en el sentit que l'atracció de la dona és concebuda pel poeta com el ritu del culte d'una divinitat eixor-

ca i que ella no és més que la representació d'una ancestral força tel·lúrica sorgida de la impuresa del desig sexual.

El darrer tercet conté una frase asseverativa, que ocupa els dos versos inicials, seguida d'una altra d'imperativa, que clou el sonet. L'asseverativa s'obre amb una imatge en la qual els dos amants són comparats a ombres damunt un mur, indicant, també aquí a la manera del símil de la caverna platònica, que són contingències, no pas idees, i la frase es tanca amb l'afirmació que els amants, després d'acomplert l'acte carnal, fugaç i transitori, no han aconseguit la unió total; per la qual cosa, i per a una millor comprensió de l'amor, el poeta commina la dona, al darrer vers, a assolir-la per la raó i a ésser casta i púdica, posant fre — posant vels — a l'instint del sexe.

" COM VOL D'OCELLS
EN CEL D'ABRIL, AFUA "

El poema, quaranta-quatrè del llibre, pertany a la secció quarta del recull, titulada amb l'epígraf "Tant ai mon cor ple de joya", primer vers d'una exultant cançó del trobador occità Bernart de Ventadorn i molt expressiu del to i el contingut dels sonets que la integren. La secció, composta de deu poemes, es distingeix pel seu caràcter festiu i d'una sensualitat permanent. Aquestes peces poètiques evoquen uns dies exaltats de la joventut de l'autor, gairebé sempre en estius pletòrics de sol, arran de mar, en companyia d'amics i amigues, en una fruïció dionisiaca i vitalista ultrada i excitada. La secció es completa amb la següent, de característiques semblants, i ambdues constitueixen una tria d'un recull antic més ampli que el poeta no pensa publicar. A "Descàrrec", la nota proemial que obre el llibre, l'autor hi diu: "Hi provava d'expressar, incidentalment, en rit-

mes vells i sons arcaics, les follies vitals i estètiques entenedores només per als qui en foren circumstants." Al llarg d'aquesta secció el poeta afirma l'exaltació del risc, l'aventura i el coratge com a formes extremes de llibertat, de vida i de coneixença; retreu la sensualitat de l'hora tòrrida d'un migdia i una migdiada d'estiu, d'una evocació femenina llangorosa i d'un desig de raptar-la per mar a la posta; contraposa la llibertat i la lluminositat de la mar, que el sedueix, amb l'estaticisme i l'embruix ombrívol de la muntanya; exposa, enjogassat i amb frenesí, l'entusiasme per la mar riscosa i en llibertat, a una seva amiga, incitadora del seu desig amorós; evoca l'hora tòrrida i sensual prop del mar i la companyia excitant de l'amiga, sols, tots dos, i no vigilats; se'ns presenta entotsolat, reflexiu, imaginatiu i molt sensible, inadaptat i poc hàbil en un ambient de joventut alegre i despreocupat; com en la tercera secció, planteja el tema de la identitat de la dona, centre de l'univers, dolça i cruent, atemporal, símbol, potser, de la unitat i la incertesa, del rar i l'inconegut; contraposa la contingència festiva i vitalista dels sentits i la fantasia amb la permanència de la ment; fa una visió irònica i divertida de les raons de l'home contraposades amb les de la dona; en una exaltació de la sensualitat de l'aigua i els cossos xops de mar i de pluja, constata que ell i la seva amiga són, tots dos junts en la soledat del paisatge envolvent, una versió de la parella eterna, i, en l'amor, el nombre perfecte o exacte, és a dir, l'u.

Reproduïm seguidament el sonet indicat:

Com vol d'ocells en cel d'abril, afua
De cara al mar donívola collada;
Oh flams diürns! Minyó: —Feliç xarxada
Per als tritons! — La migdiada, crua,

Crida bagueny; defuig, a l'hora nua
Del sol, del mar i el cel en foc, la irada
Clamor dels déus en llur solaç. Tombada,
Entre coixins defallent, Laura grua

Fullam ombrós, llunyà, i l'avetosa,
O, benvolents, lones breus! Melicosa,
Ama la Nit i la Lluna vetusta.

Prepara, caut, el iot; no és adusta.
A ple brisot, i a la posta borrosa,
Salpa-hi, gasiu, entre gases tremosa.

Aquí, novament, el metre és el vell ritme il·lustre de dos hemistiquis de la forma 4 + 6, amb cesura interna després de la quarta síl·laba, que cau en paraula aguda, mentre que la segona cesura, coincident amb la frontera del vers, s'esdevé després de mot de terminació femenina, amb la qual cosa el poeta assoleix un bell equilibri mètric entre l'accentuació interna i la final, que redunda en favor de la musicalitat de cada vers i la del conjunt del poema. Al primer hemistiqui l'accentuació secundària té lloc preferentment a la segona síl·laba en vuit casos; quatre altres versos accentuen a la primera, i als dos restants l'accent no és perceptible, si no és que el desplaçem. L'accentuació interna al segon hemistiqui s'esdevé a la sisena en cinc versos, a la setena en quatre i a la vuitena en cinc. Als tres primers grups estròfics els versos no contenen unitat gramatical ni ofereixen sentit ple, ans són fraccionats i presenten nombrosos encavalcaments. En canvi, al darrer tercet aquestes característiques desapareixen i hom hi percep regularitat. Semblant constatació sembla indicar una forma més nerviosa d'expressió del pensament als tres primers grups i més serena i normal al darrer. Altrament, la separació i l'autonomia dels grups estròfics no s'esdevé, en conseqüència, més que al tercet final. Les

rimes, femenines com ja hem dit, no són difícils d'aconseguir, llevat, en certa manera, de la que fa en *-usta*. El sistema rimat del sonet és com segueix: ABBA ABBA CCD DEE. Al marge de l'habitual distribució creuada dels quartets, notem que la combinació dels dos tercets és construïda, com en el sonet comentat immediatament abans, sobre la base de tres apariats, una forma d'efectes fònics harmoniosos a causa de la proximitat de les rimes aparellades.

Dins les característiques generals de la llengua poètica de J. V. Foix es mou l'expressió verbal del present sonet. Aquest, de tota manera, es fa distingir per la voluntat de l'autor d'emprar formes lèxiques originals i poc corrents, a les quals atribueix a voltes matisos semàntics nous. Remarquem, doncs, "afua", "donívola collada" — per colla de dones —, "bagueny", "grua" — de guar —, "melicosa", "briset" i "tremosa".

Al sonet el poeta exposa el seu pensament i les seves sensacions a l'entorn de tres nuclis de motius temàtics enllaçats pel discurs poemàtic: l'esment d'un ambient de calda intensa prop del mar en un migdia tòrrid i una migdiada inclement; l'evocació de Laura defallent, melosa i melangiosa; i una invitació al rapte d'ella i a la fuga al capvespre. Els tres nuclis formen una seriació travada que permetrà al poeta d'esbossar líricament els perfils d'una petita història tot just insinuada i vista a través dels somnieig i la fantasia.

El primer nucli s'estén des del primer vers a gairebé tot el setè, té caràcter introductor i de situació i clima generals, i comprèn un seguit de components temàtics: la ràpida i gràfica descripció d'un estol de dones, comparat a un vol d'ocells, que es dirigeix al mar enmig de la canícula solar, el comentari elogiós i exaltat d'un "minyó", una visió de la migdiada crua, sedejant d'ombres, i una poètica al·lusió a l'esbargiment dels déus mediterranis que defugen l'hora tòrrida que ho abrusa tot.

Des del final del vers setè a l'onzè, darrer del primer tercet, el discurs evoca, ja en el segon nucli, la presència i el clima ambiental i diverses notes del caràcter espiritualitzat de Laura, que ara centra el sonet, després de la precedent introducció de la circumstància englobant i la immersió de les persones i les coses en un ambient de canícula, del qual no escapa la protagonista. Laura, defallent entre coixins, desitja vivament — "grua" — ombra llunyana de fulles, l'avetosa i lones que la protegeixin del sol, i se'ns diu que és dolça, somniosa i melangiosa: que ama la nit i la lluna, en una clara oposició al caràcter tòrrid i solar que amb tanta de decisió subratlla el poeta al sonet.

El darrer tercet correspon exactament al tercer nucli temàtic i clou la petita i esbossada història lírica i evocadora. El poeta hi commina algú — ell mateix, segurament — a preparar cautelosament el iot, tota vegada que sap que Laura no és esquerpa, i a salpar generosament — en el sentit d'abandonar la gasiveria del temperament del poeta — al capvespre borrós i cobert de celatges de boira, en una invitació i un desig, doncs, de rapte gallard i de fuga aventurera.

" E L N E G R E I E L C A R M Í !

S Í, S Ó D E B O R R A "

El sonet és el cinquanta-cinquè dins l'ordre dels poemes de *Sol, i de dol*. Pertany a la secció cinquena, que duu l'epígraf "M'allegro e canto nella stagion novella", de Boccaccio, com sempre prou expressiu del contingut i el sentit general dels poemes que conté. Com ja hem remarcat, aquesta secció i l'anterior es caracteritzen per evocar moments de la joventut del poeta d'una manera vitalista i entusiasta. Tanmateix, la cin-

quena secció es distingeix per l'expressió d'un lirisme encara més exaltat i lliure, excitat i dionisiac, que encomanava — segons que ens aclarí l'autor —, molts anys enrera, l'ambient que, a l'estiu, vivien nois i noies especialment a Sitges i en particular a la seva platja. En un estil avinent al clima poetitzat l'autor hi evoca el seu frenesí i el dels seus amics i amigues en viure l'instant que passa i gaudir-lo intensament; l'excitació de tots a la platja i la consciència d'ésser, el poeta, alhora exaltat i entotsolat i complagut de si mateix; l'exultació i l'exaltació del grup jugant follament per la platja i la mar, amb la presència intuïda i eterna de Neptú passant, comprensiu, per les aigües, mar enllà; la seva excitació en un viatge en automòbil cap a la platja, amb la seva joia i la seva xerrameca desenfrenada; amb vivacitat i entre expressions exhilarants, reporta fantàsiques visions i picabaralles alegres i exaltades; l'afirmació vitalista i artística de la joventut generacional del poeta; la sensualitat d'un dia de setembre, la inquietud artística i cultural de l'autor i l'embriïx d'uns ulls femenins.

Reproduïm a continuació el sonet objecte del present comentari:

El negre i el carmí! Sí, só de borra,
 Tu, ni bicorni ni groc, qui ho ha dit;
 Cuita, pinta't de blau, de rosa un pit,
 I enfonsa els peus amb mi en tèbia sorra.

Prou ta germana clama: —És salmorra!—
 Quin sol! Endinsa't més, dalí, delit;
 Ja ens banyarem de lluna si fa nit,
 I, amb dits d'argent, jugarem a la morra.

Que si un fox o Mozart? Rècord de braça!
 Dóna't tota a la mar, i fes el crol
 Mentre un vol de gavines tapa el sol.

Capbussa't; carbonós, passa Neptú
 Ple d'estels i flairós, tibat i nu,
 Fitora amb flors i una tendra veuassa...

El decasíl·lab emprat aquí porta l'accentuació usual de l'*endecasillabo* toscà amb accentuació interna a la sisena, llevat de quatre casos en els quals notem que els accents cauen a la quarta i a la setena; un ritme, aquest darrer, que Foix usa amb força freqüència. Quant al vers 9, cal remarcar que el mot "Mozart" és pronunciat agut per l'autor a judicar per l'esquema del vers, amb un sol ictus intern a la sisena síl·laba. El ritme general de cada vers i de llur integritat al sonet és ben modulad, harmoniós i musical. Altrament, tots els versos presenten unitat gramatical i de sentit, i no notem, al poema, encavalcaments de versos ni frases parentètiques. Tot plegat ha fet possible que els quatre grups estròfics tinguin la seva particular i desitjable autonomia. Les terminacions rimades no presenten dificultats a l'hora d'obtenir els mots de rima avinents. Cal notar, però, la novetat del mot esportiu, calc de l'anglicisme corresponent, "crol", rimant amb "sol". Les rimes dels quartets són alternatives pel que fa a l'accent prosòdic, de manera que les femenines alternen amb les masculines. L'alternança també és observable, bé que amb predomini de les masculines, als dos tercets. Aquest recurs proporciona equilibri i riquesa fònics a la lectura del poema i a la seva expressivitat, i per aquests motius és desitjable el seu ús. El sonet ha estat construït sobre la base de l'esquema ABBA ABBA CDD EEC, constituït per cinc rimes, dues als quartets, on s'ordenen en distribució creuada, i tres als tercets, on ho fan amb una curiosa i imaginativa composició poc freqüent.

El poema és una evocació vivaç i d'expressió ràpida i incisiva, força alògica al llarg del sonet, llevat del final. Amb ella el

poeta transcriu d'una manera exultant i exaltada una seva estada i d'un grup d'amics i amigues a la platja i al mar, un matí de canícula i en plena fruïció vitalista i juvenívola del joc i del bany, amb el frenesí d'una comunicació mútua feta de frases joioses, de burles i de parloiteig incoherent, fins a la bellíssima visió del darrer tercet, que ho engloba tot i dóna un sentit al quadre o a la instantània que el record irisa i precisa en nervioses impressions lluminoses.

El poeta, al primer quartet, fa una ràpida i breu al·lusió a la brunor dels cossos i la vermellor dels llavis de les noies de la colònia estiuenca, amigues i companyes d'ell. Tot seguit apunta, en frases tallades i juxtaposades, una enjogassada picabaralla entre ells, en la qual algú, potser ell mateix, confessa, a l'acusació que li fan, que és, efectivament, tou de natural, i que el seu contrincant, contra el que diuen, no és cornut ni està pàl·lid. Amb la mateixa inconsistència, la xerrameca desenfrenada i excitada sembla adreçar-se a una seva amiga perquè s'agenci el cos i el pit d'una manera insòlita i extravagant, invitant-la seguidament d'anar amb ell per la platja, segurament cap a l'aigua.

Amb una excitació semblant i el mateix alogicisme gramatical amb els quals ha fet la dionisiàca evocació, el poeta insisteix a prolongar-la al segon quartet: l'exclamació de la germana de l'amiga en la seva impressió del bany, la inclemència del sol i la invitació d'ell a ella, ja a l'aigua tots dos, d'endinsar-se en el mar, amb l'exclamació exhilarant "dalí, delit", en la qual el segon mot ha perdut el seu sentit semàntic habitual i s'ha després de qualsevol altre, tot plegat als dos primers versos; mentre que als dos restants, que constitueixen la segona part de l'estructura, hi expressa el desig de banyar-se de nit a plena lluna i de jugar a la morra sota els seus raigs, que els faran els dits lluminosos, o "d'argent".

Les mateixes característiques expressives trobem al primer tercet, en el qual el poeta continua adreçant-se a la seva amiga. Hi ha, al començ, l'esment sincopat i ràpid d'una conversa, en la qual hom dirimeix les preferències entre la música lleugera i la clàssica, posposades enèrgicament i alegre amb una afirmació a favor de l'esport, la natació en concret, i l'anhel de reeixir-hi victoriosament. D'aquí el poeta passa a fer a l'amiga la invitació a lliurar-se totalment a la mar i de practicar un bon estil natatori, afegint-hi una nota de lirisme i contemplació: la visió d'unes gavines volant a ple sol.

El darrer tercet es fa remarcar per la seva novetat i bellesa, per la seva inesperada recurrència en el context i perquè evoca una presència insòlita que engloba i segella tot el sonet conferint-li una peculiar i fresquíssima qualitat: el poeta insta l'amiga perquè es capbussi, coincidint amb el pas de Neptú damunt les aigües, negre, estelat, perfumat, "tibat" i despullat, amb flors a la fitora i una veu forta i tendra, que sembla saludar amb la seva presència aquell jovent i la seva exaltada alegria, compartint-la, comprensiu i vell senyor de les mars.

" M Í S E R I T R I S T A P R E G O N
L A T E N E B R A "

Es tracta del sonet número 62, segons l'ordre d'aparició dins el recull poemàtic. L'autor l'incorporà a la sisena i darrera secció de *Sol, i de dol*, intitulada amb el versicle del *Gènesi*, 3, 21, "Fecit quoque Dominus Adae tunicas pelliceas", com d'habitud, ben representatiu del sentit general dels poemes de la secció. El contingut d'ella és exclusivament i decididament religiós, una temàtica o un gènere poc tractats per J. V. Foix. El poeta hi fa una seqüència dramàtica i sovint angoixada sobre

la indagació de la divinitat, de la idea metafísica de Déu, del misteri existencial i de les relacions humanes i transcendents amb el principi absolut. Hi ha un veritable i subjacent escepticisme en l'actitud de l'autor i una evident i frapant fretura de creure, que es queda en desig i propòsit. Al llarg dels deu sonets el poeta formula, entre la reflexió, la indagació, la súplica i la preguera, un seguit de pensaments, de dubtes i mancances, que són en la base de la temàtica essencial. Així, el desig vital que la ment sigui il·luminada per Déu per a copsar-lo, comprendre's ell mateix i comprendre la vida i el cosmos; la súplica d'aconseguir la pròpia identitat amb la coneixença dels límits que la fixen i l'acció de la divinitat en ell, i retornar, així, a la innocència i la senzillesa espirituals; oposició entre la inclinació d'enaltiment moral i espiritual i la bona disposició, i la realitat del propi comportament, abandonat a l'instint i a la fantasia i sense l'ajut diví; un himne en lloança de totes les coses creades i de l'ordre que regeix la ment de l'home, i una reconeixença final de la condició humana com a forma emanada de l'ordre absolut de la ment divina; la reflexió sobre la dura condició de l'home, abocada a la mort com a darrera sortida, en una situació no transcendida per la idea divina; la consciència de la inconstància i la frevolesa de la vida, i de la salvació en Déu, que no és prou assumit, però, pel poeta, fatu i presoner dels seus impulsos mentals i vitals, el gaudi dels sentits i de la fantasia i l'enlluernament del món; la reflexió sobre la buidor de la vida i el pensament, la irrealitat que empresona, l'engany de l'aparença i la sensorialitat, sense l'esforç necessari per cercar Déu on cal i la falsa solució del problema per via exclusivament humana; el sentiment d'ésser presoner d'una situació equivocada i contradictòria, opressiva i desamparada a causa de la incapacitat de copsar la llum i el sentit de la divinitat; una autoacusació de no saber-se creient, ço que mena a la negativitat de

tot, i una preguera i una súplica per a comprendre el cosmos i la vida en tota la seva puresa a través de la fe; una vana recerca de si mateix en un món incomprensible, fins a la súplica a Déu perquè es reveli com a ordre absolut i origen de la realitat transcendent i de la pròpia identitat.

El text del nostre sonet és com segueix:

Miser i trist apregon la tenebra
 Amb glaç als ulls i exiliat del born
 On l'humanal deport consum la febre;
 Amb foc al pols esper l'Alba del Jorn.

Però cobeig la sal, el vesc i el gebre
 Pels clots ríbers —i amb pler!— I fuig, i torn,
 I boca enjús Us prec o, ardent, celebre
 El Cos, el So i el Mor sense contorn.

I l'Irreal adjur a l'hora fosca
 Sota cels verds, en apagats jardins
 Amb flors morents i aiguamels —i m'és festa!—

Fixeu, Senyor, el meu límit i els confins,
 Cenyiu-me tost, i reprendré la vesta
 Amb port d'infant i la paraula tosca.

Novament, el metre usat és el clàssic de la nostra vella poesia, de 4 + 6, amb una primera cesura després de la quarta síl·laba, que cau en mot agut, i una segona, que va després de la paraula, greu o aguda, portadora de la rima, a la frontera del vers; un metre que, com ja hem dit, és particularment car a J. V. Foix al llarg de la seva poesia en general. Notem un accent intern recaient, al primer hemistiqui, damunt la segona síl·laba en deu casos i a la primera en altres dos, mentre que en dos versos més aquest ictus secundari no és perceptible. Quant a

l'hemistiqui llarg, hi és preponderant l'accent secundari a la vuitena síl·laba en deu casos, enfront de dos a la setena i altres dos a la sisena. Això comporta que el ritme global dels versos del sonet sigui com una fórmula de compromís entre l'accentuació clàssica de 4 + 6 i la de l'*endecasillabo* amb ictus a la quarta i a la vuitena, la qual cosa implica una modulació accentual que combina l'adustesa i precisió del primer hemistiqui de la forma catalana amb la suavitat harmoniosa de la forma italiana. Cada vers conté una frase amb sentit gramatical i conceptual prou específic i complet, sense encavalcaments entre versos. També cada grup estròfic conserva la seva unitat i autonomia, de manera que el sonet és construït damunt els mòduls clàssics i habituals del gènere. Les rimes, com ja hem insinuat, són alternatives, és a dir que guarden el joc combinatori de femenina i masculina, ço que permet un sistema compensat de fonemes i terminacions. Les rimes dels quartets no són fàcils d'obtenir, sinó que més aviat són rares. Hi notem les formes verbals antigues, amb manteniment dialectal, "torn", per *torno*, i "celebre", per *celebro*, que fan possible les rimes en *-orn* i en *-ebra* o *-ebre*, respectivament. De les dels tercets és fàcil la en *-ins* i una mica més difícils la en *-osca* i la en *-esta*. L'esquema general del sonet presenta el paradigma ABAB ABAB CDE DEC. El sonet, doncs, és constituït per cinc rimes, dues de les quals es combinen encadenadament als dos quartets, enfront de la combinació creuada, més usada pel nostre poeta en el recull, mentre que les altres tres apareixen als tercets en una distribució força imaginativa i poc freqüent, en la qual els nuclis DE DE resten enquistats dins la parella CC.

El poema és característic de l'afecció a l'arcaisme lingüístic medieval i supradialectal mostrada per Foix al llarg dels sonets de *Sol*, i de *dol*. Abunden les formes verbals de primera persona del singular del present d'indicatiu sense desinència: "apre-

gon", "esper", "cobeig", "fuig", "torn", "prec" i "adjur". N'apareix una altra, també arcaica, que duu terminació en -e: "celebre". Hi constatem així mateix vocables antics, avui a penes sense ús, com poden ésser "miser", "born" i "tost".

Quant al contingut poètic, el sonet pot considerar-se estructurat en dues parts de molt desigual extensió, que contenen, respectivament, una confessió i una preguera. Al llarg de la confessió, que s'estén pels tres primers grups estròfics, l'autor exposa la seva situació en el món, les seves vivències imaginatives i fantasioses exigents i els seus entusiasmes, però també el seu desassossec, i en la preguera, que ocupa el darrer tercet, s'encara a Déu i li demana consciència dels seus propis límits i ajut transcendent que el retorni a la simplicitat i a la senzillesa.

El poeta, al primer quartet, se'ns presenta miseriós, vençut per la tristesa, inerme i en soledat. Desproveït de tota llum i apartat del comerç excitat dels homes — en certa manera com l'Ausiàs March del cant XIII —, la seva meditació l'enfonsa en la tenebra cada vegada més pregonament. Clou el quartet un vers inquietant: l'autor, febrós, espera, en imatge, l'albada del dia definitiu, és a dir, la mort i el més enllà del misteri, amb la irreductible certesa i el compte final a satisfer.

Però, continua als dos primers versos del segon quartet, cobeja i desitja falsos béns inútils des d'angles marginals, no pas essencials, i confessa i emfasitza que ho fa amb plaer. A la resta d'aquest grup estròfic manifesta que, inquiet i insegur, fuig d'aquest estat de coses però que hi retorna, i que tan aviat prega Déu mentalment i secreta, com, per contra, celebra ardentment les creacions inconcretes i indefinides de les arts — la pintura, l'escultura i l'arquitectura ("el Cos"), la música ("el So") i la poesia i les lletres ("el Mot").

El primer tercet està enllaçat amb el grup estròfic anterior per una copulativa, de manera que el contingut d'aquest es

relaciona amb el del final de l'anterior. El poeta hi diu que el sedueix i l'entusiasme conjurar la irrealitat foscament i en situacions evanescents i decadents — ben lluny, doncs, d'una idea transcendent i rectora.

Davant aquesta dependència de l'esclat vital i de la imaginació i la fantasia, davant la crida inconnexa del cosmos i la sol·licitud ultrada i confusa de les vivències i els sentiments fantasiosos que l'entusiasmen, però que, en definitiva, menen al caos i al desésser, l'autor, potser a temps, demana a Déu que precisi els seus límits humans, tot donant-li'n consciència, i que el ceneixi amb la seva transcendència, per a retornar, així, a la innocència, la puresa i la senzillesa espirituals com a home i com a poeta.

JOSEP ROMEU I FIGUERAS

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

APPENDIX

Here we add the English translations of the six sonnets of *Sol, i de dol* (Alone and Mourning) studied in the pages above. Translations have been made by Louis J. Rodrigues except the second one — "Si pogués acordar Raó i Follia" (If I could reconcile Reason and Madness) —, translated by David Rosenthal.

ENTRE NEGRORS VEIG MIL CAMINS OBERTS ...

Mid blacknesses I see a thousand open paths
And with closed eyes, trusty ports, at night, attain;
Ice is hot, and nothing is confused,
Skies are blue, and prairies greener, from afar.

Bound limbs I pursue the adverse place
And the hardest rocks are flowers and cushions;
I am in Paris, and mid moorland, in Lladurs,
At once both dressed and nude, in unknown alley-ways.

Reality, what is it then? Because, at noon
I stroll along obscure canals mid folk
In a vast desert, lost. The young man mills

Sans grain or husk, and indolent remains,
Tho' open, eyes are empty; where one goes, what one desires
Not even the hurried knows. And heart and mind we countervail!

SI POGUÉS ACORDAR RAÓ I FOLLIA ...

If I could reconcile Reason and Madness
And in clear morning, not far from clear sea
My mind, avaricious for joy,
Could make the Eternal present. And with Fantasy

—That the heart inflames and my uneasiness turns aside—
Of words, sounds, and tones, could
Occasionally make today permanent, and that strange shadow
That mimicked me on walls, be good sense and guide

For my wanderings among tamarisks and tombstones;
—Oh sweet thoughts! Sweetness in mouth!—
They might make the Secret true, and in sheltered inlets

Bring alive sleep's eye-evoked images;
And Time might not be; and the hope
Of Absent Immortals, light and dancing!

EN PORT TRAVAT ETS L'ALGOSA CLAPERÀ ...

In an impeded port, thou art algal rock
Green amid dead green in the yearned for marsh;
Thee I want not and do, and I make a horse from a rock
To attain with the night, jungle and chimera.

In an open port, thou art a sailing mist
That borders the stream, with dawn for a glass;
I say thy rough name in inlets and in vales
And adore the absurd in Tavellera's coves.

I am the ancient; thou, altar and oracle
Of goddess that aura and miracle lacks,
Trunk of a *menhir* in the defiled cave;

Shades of a flame, thou and I, at the bend of a wall,
Were not, vanquished the Instant, a complex amount:
—Uncover thy eyes and, chaste, veil thy sex!

COM VOL D'OCELLS EN CEL D'ABRIL, AFUÀ ...

Like a flight of birds in an April sky, they rush,
The female crowd, towards the sea;
Oh diurnal flames! Lad: Pleasant catch
For newts! The cruel noon

For shade cries; shun at the naked hour
Of sun, of sea, and sky on fire, the fierce
Clamour of the gods amid their sport. Fallen
Faint mid cushions, Laura craves

Shady verdure, distant, and the fir wood,
Or, well-desired, heavy canvases! Delectable,
She loves the Night, the venerable Moon.

Chary, prepare the yacht; she is not sullen,
In a full strong breeze, and in the blurred sunset
Weigh anchor, miser, among trembling muslins.

EL NEGRE I EL CARMÍ! SÍ, SOC DE BORRA, ...

The black and the red! Yes, I am made of down,
Thou, neither two-horned nor yellow, who hast said it;
Hurry, paint thyself blue, with one breast blond,
And plunge thy feet with me into the tepid sand.

Sure thy sister cries: 'Tis brine!
What sun! Plunge deeper, delicious delight;
We'll bathe, when night comes, by the moon
And, silver-fingered, we'll cast lots.

What if 'tis a fox-trot, or Mozart? A record of style!
Give thyself wholly to the sea, and to the crawl
While a flight of seagulls conceals the sun.

Dive deep; coal-black, Neptune flows
Full of stars and fragrances, naked and proud,
Trident be-flowered, with a tender deep voice.

MÍSER I TRIST APREGON LA TENEBRA ...

Wretched and sad I deepen the gloom,
Eyes glazed and exiled from the ring
Where fever ruins human sport;
With pulse afire awaiting Dawn of Day.

Yet I crave the salt, the mistletoe, the frost
Along the pools by the river, greatly overjoyed! And I fly, I return
And humbled I pray You or impassioned, I celebrate
The Body, Sound and Word sans form.

And I conjure the Unreal in the darkhour
Under green skies, in quiet gardens
With flowers moribund and mead — a festival for me!

Fix, Lord, my limit and my confines,
Gird me soon and I'll resume the dress,
The manner of the child and the rude speech.